

eP Coses de la vida GRAN BARCELONA

Una exquisida novetat editorial

►► Un grup de barcelonines desfilen acompanyades de soldats del cos marroquí pel passeig de Gràcia, el 27 de gener de 1939.

Inèdita caiguda de BCN

Surt a la llum l'obra de Kautela, el fotògraf que viatjava encastat amb les tropes del general Yagüe

BARCELONEJANT

CARLES
Cols

S'acosta inexorablement el 26 de gener del 2019. Aquell dia, a trenc d'alba, es compliran 80 anys de l'entrada de les tropes del general **Juan Yagüe** a Barcelona. La ciutat, posada com a exemple de bravura per **Winston Churchill** en la Cambra dels Comuns pel seu aplom durant els bombardejos de l'aviació italiana, es va rendir amb una docilitat gairebé ovina. Quedaven enrere tres anys d'èpica que tan fenomenalment van retratar fotògrafs com **Agustí Centelles**, **Robert Capa**, **Gerda Taro** i **Hans Gutmann**. La guerra civil fotogràfica, el que són les coses, la va guanyar sens dubte la República. Però per equilibrar aquesta balança surt ara de l'habitació de revelatge **Francisco Martínez Gascón**, àlies **Kautela**, fotògraf

del bàndol nacional que va acompanyar **Yagüe** en els preliminars i en la presa de Barcelona. L'obra d'aquell testimoni càmera en mà acaba de ser publicada per la Institució Fernando el Catòlic de la Diputació de Saragossa. **Kautela, un fotògraf en la España franquista** és un treball d'investigació i edició superb a càrrec de **Victor La Huerta** i **Cristina Martínez de Vega**, però ho és sobretot, des de la perspectiva de Barcelona, pel capítol dedicat a aquesta ciutat. La caiguda de Barcelona com no s'havia vist mai i com a molts no els agrada recordar.

Pàgina 120. Un grup de barcelonines, totes ben vestides, jaqueta llarga, probablement de la burgesia local, desfilen per la calçada central del passeig de Gràcia. Riuen. Les acompanyen com a mínim tres soldats. A la fotografia li dona una força excepcional qui ocupa el centre de la imatge, probablement un membre del cos africà amb què **Yagüe** acaba de prendre la ciutat, un negre amb un fes. La data de la fotografia és el 27 de gener de 1939.

La guerra de les fotos la va guanyar **la República, amb Capa, Taro... A l'altre bàndol, 'lluïtava' gent com Martínez Gascón**

Pàgina 122. La data és la mateixa. El franquisme compleix el seu primer dia de vida a Barcelona. Una altra vegada es tracta d'un grup de dones. Algunes repeteixen com a models. Aquesta vegada viatgen muntades als estrepes d'un Opel descapotable de 1924.

La foto té tots els elements del que se suposa que és un alliberament *comme il faut*, com el de París cinc anys després. L'únic element dissonant, i molt, és que les dones saluden com els feixistes, braç en alt. Són fotos que no van ser publicades al diari per al qual treballava llavors **Kautela, Heraldo de Aragón**. Ell viatjava (com es diu en l'argot periodístic actual) encastat amb les tropes de **Yagüe**. Se suposa que va ser el primer civil que va entrar a la ciutat, un privilegi professional. Però **Yagüe** no era **Franco**, que tenia el seu propi fotògraf de capçalera, **José Demaría Vázquez**, també amb un àlies, **Campúa**, que va acabar per ser conegut com el fotògraf del generalíssim després de la guerra, el que si era necessari s'em-

barcava a l'Azor i retratava el dictador amb les seves captures del dia, tres boniques tonyines i dos taurons.

La maleta, un cànon

Total, que pel fet d'acompanyar **Yagüe** i no **Franco** bona part del millor de l'obra de **Kautela** va acabar, com sol ser ja canònic si es tracta de fotografies rescatades, en una maleta. En aquest cas és la que va custodiar durant un temps **Cristina Martínez de Vega**, la coautora del llibre. És la neta del fotògraf. Quan va morir l'àvia, el gener del 2004, que va sobreviure 21 anys al seu marit, va caldre buidar el pis. D'un armari encastat van començar a sortir sobres de negatius i una maleta envellida pel pas del temps. O sigui, un tresor.

Martínez de Vega va aprofitar part de tot aquell material per edificar primer una tesi doctoral sobre la fotografia durant la República i la postguerra. Va ser una primera aproximació a l'obra de **Kautela**. El llibre és la segona, aquesta vegada amb la

►► Un tanc alemany, als afores de Barcelona, i darrere un T-26B soviètic capturat a l'enemic.

col·laboració de **Lahuerta**, que ha dedicat mesos a un treball de rellojger, el d'identificar un a un els protagonistes de les imatges, humans o materials, a geolocalitzar les escenes i a restaurar delicadament els negatius. El resultat val la pena. És una exquisita historiogràfica.

Kautela estava com un més, per exemple, en els preparatius de la presa de Barcelona, on **Lahuerta** identifica un carro de combat alemany PzKpfw, això és previsible, però tam-

bé un dels 178 tancs soviètics T-26B que les tropes franquistes van capturar a l'enemic perquè eren més eficaços que els alemanys, fins al punt que els van posar preu, 500 pessetes si es capturava intacte.

El que aquells rotllos de negatius descobreixen amb 80 anys de demora són els preparatius per a l'assalt de Barcelona. La premsa mantenia encara un relat heroic, de moment transcendent, en les edicions del 25 de setembre. «El Llobregat pot ser el Manzanares de Barcelona», anuncia *La Vanguardia*. «Les tropes espanyoles contenen amb heroisme els intensíssims atacs de les divisions italo-fascistes». La mateixa capçalera que aquell dimecres de gener prometia que la ciutat seria una fortalesa inexpugnable, marcava un pas ben diferent 48 hores després. «Entrada apoteòsica de l'Exèrcit Nacional a Barcelona», titulava. I rematava després: «La nostra ciutat no ha sigut conquistada, ha sigut guanyada per la força irrefutable de la raó de la Nova Espanya». Això era el 27 de gener, el dia de la missa a la plaça de Catalunya, temporalment la plaça de l'Exèrcit, en la qual el mateix **Yagüe** es va adreçar al públic: «I a vosaltres catalans, que us van enverinar amb doctrines infames, que us van fer maleir Espanya, si ho vau fer enganyats pels falsos propagandistes us porto també el perdó...».

Kautela era allà, a escassos passos del general, però llavors no era l'únic home càmera en mà. **Lahuerta**, en el record d'aquella jornada, destaca el coratge que va mostrar un altre fotògraf present a la plaça de Catalunya, **Josep Maria Pérez Molinos**, militant del PSUC, que no només no va prendre el camí de l'exili, sinó que va sortir amb la seva càmera a retratar el moment amb tanta naturalitat que fins i tot el van contractar després com a retratista oficial en el Govern Civil, fins que passats tres anys es va descobrir el seu passat i li van fer pagar.

Riefenstahl, versió pàtria

El llibre, subratlla **Lahuerta**, no es publica amb propòsits glorificadors. No és un llibre d'exaltació del franquisme. Si de cas és, encara amb totes les controvèrsies que sempre l'han acompanyat, la versió petita i pàtria de **Leni Riefenstahl**, la fotògrafa i cineasta de capçalera del nazisme, entusiasta seguidora de **Adolf Hitler**, per molt que després de la guerra ho negués, però autora al cap i a la fi d'un material en cel·luloide d'enorme qualitat estètica i, també, documental.

És així com mereixen ser visitades les fotos de **Kautela**, més que observades, explorades. El llibre permet, per exemple, un cara a cara amb **Victor Felipe**. **Kautela** el va retratar en uns instants de pausa abans de l'entrada de les tropes franquistes. ¿Que qui és **Victor Felipe**? Un capità del

►► Víctor Felipe, alcalde de Barcelona per un dia.

bàndol dels revoltats amb un paper potser només anecdòtic en la història de Barcelona, però com deia **Plutarco**, l'anècdota és la sal de la història. **Felipe** va rebre del mateix **Yagüe** l'encàrrec de prendre possessió de l'ajuntament, així que, formalment, va ser alcalde de la ciutat durant un dia.

«Perquè consti en el dia d'avui 26 de gener del 1939, III any Triomfal, em poso en possessió de la Secretaria Tècnica d'aquest Ajuntament, segons se'm té ordenat per l'il·lustríssim senyor Auditor de Guerra

de l'Exèrcit d'ocupació, com a oficial primer honorífic del Cos Jurídic Militar en el servei de restabliment civil de la vida dels pobles alliberats, encarregant-me de la regència provisional en aquest Ajuntament». Així consta a l'acta d'activitats municipals d'aquell dia. Eren dos quarts de cinc de la tarda. Tot just unes quantes hores abans, **Hilari Salvadó**, l'últim alcalde republicà, acabava de sortir de la ciutat. Quan el capità **Felipe** va sortir al balcó de l'ajuntament, amb la plaça de Sant Jaume plena de curiosos i d'alguns entusiastes, **Kautela** també era allà. ≡

►► La maleta de Francisco Martínez Gascón, 'Kautela'.

Si l'anècdota és la sal de la història, en l'ocupació de la ciutat aquest és el cas de **Victor Felipe**, alcalde durant un dia